

APIE ŠVENTŪJŲ RELIKVIJAS IR JŲ GERBIMĄ

Krikščionybės istorijos tėkmėje meilingos pagarbos raiška šventiesiems ir jų palaikams tikinčiųjų religinėje sąmonėje užėmė nemaža vieta. Relikvijų gerbimas gimė iš mirusiųjų gerbimo. Kitaip nei pagonys, kurie mirusius degindavo arba laidodavo, krikščionys iš pat pradžių sekė žydų tradicija: jie mirusius laidodavo. Tai

geriau atitiko ir jų turimą kūnų prisikėlimo viltį.

Jie ypač pagarbiai elgėsi su kankinių palaikais, – kankinių, kurie paaukojo savo gyvenimą dėl tikėjimo, sekdami Kristumi. Kad išsaugotų jų atminimą, krikščionys ėmė rinktis prie jų kapų. Antai *Laiškas apie Polikarpo kančią* liudija, kad II-ojo amžiaus viduryje krikščionių bendruomenė surinko deginto Polikarpo kūno liekanas ir jas patalpino tinkamoje vietoje, kurioje vėliau susiburdavо švęsti kankinio gimimą dangui. Šių susirinkimų metu tikintieji meldavosi ir rengdavo gedulingas vaišias.

Vėliau tokie susirinkimai įgavo naują pobūdį: ant kankinių kapų jau imta *švęsti Eucharistiją*. Kadangi pastaroji yra Kristaus aukos savo Tėvui sudabartinimas, suvokta, kad Eucharistiją dera švęsti ant kankinių, kurie tobuliausiu būdu sekė Kristaus kančios auka, kūnų palaikų. Kaip tik dėl šios priežasties ir šiandien kiekviename altoriuje yra patalpinamos šventųjų kūnų relikvijos.

Meilingo gerbimo reiškinys šventųjų palaikams išliko iki šių dienų. Toks tęstinumas su savimi nešėsi ir būtinybę ieškoti teisingo gerbimo būdo. Nuo pat šio kulto pradžios tikintieji buvo linkę tikėti magiškomis pačių relikvijų galiomis, ypač jei kurio nors šventojo palaikai tarkim negenda. Todėl relikvijų kulto praktikos būdas neretai kėlė teologinių abejonių. Šiame straipsnyje siekiama ieškoti kaip tik tinkamo supratimo reikšti meilingą pagarbą šventųjų relikvijoms. Tai darysime pažvelgdami iš arčiau į šv. Tomo Akviniečio mokymą šia tema.

Šventųjų relikvijų gerbimą šv. Tomas aptaria III-oje savo *Teologijos sumos* dalyje, kurioje jis patalpino savo traktatą apie Kristaus Įsikūnijimą. 25-as šio traktato klausimas aptaria įvairius Kristaus garbinimo aspektus, o 6-ame ir paskutiniame šio klausimo artikle žvilgsnis metamas į šventųjų relikvijas. Tai duoda suprasti, kad šventųjų relikvijų gerbimas tiesiogiai plaukia iš Kristaus įsikūnijimo fakto. Tai pirmoji pastaba, kurią naudinga

turėti galvoje.

Šv. Tomas šventųjų relikvijų gerbimą aptaria itin trumpai, tačiau jo mintys tarsi apkabina ir sutraukia visą pirmojo tūkstantmečio ir jo paties epochos mokymą šia tema ir atspindi bendrą krikščionišką požiūrį į šį kultą. Jis iš esmės siekia tiesiogiai atsakyti į du klausimus: Kodėl reikia reikšti šventą pagarbą šventųjų relikvijoms? Kaip ją reikšti?

1. Kodėl reikšti šventą pagarbą šventųjų relikvijoms?

Atsakydamas į pirmą klausimą dėl deramo pagarbumo šventųjų relikvijoms, jis pateikia tris įrodymus. Pirma, relikvijos mums yra *šventųjų atminimas*, antra, *šventųjų kūnai yra pašventinti* ir trečia, *Dievas prieš jas daro stebuklus*. Šiais trimis įrodymais šv. Tomas siekia parodyti šventųjų kūno palaikų sąsają su pačiais šventaisiais, su Kristumi ir su Dievu Tėvu.

Šventųjų atminimas

Pirmasis įrodymas, apimantis visas relikvijas, kokios jos bebūtų, yra grynai *moralinio pobūdžio*. Mes gerbiame mums brangių žmonių ir juo labiau šventųjų palaikus, nes tai mums padeda išlaikyti gyvą jų atminimą. Šv. Tomas pacituoja šv. Augustino mintį:

Jei tėvo drabužiai ir žiedas yra tokie brangūs vaikams, kurie myli savo tėvus, tai neturime paniekinti jų kūnų, kurie mums dar artimesni ir labiau susiję, nei nešiojami drabužiai. Mat kūnai yra pati žmogaus prigimtis¹.

Ši citata leidžia šv. Tomui teigti, kad santykis su mylimu žmogumi po jo mirtis palaikomas per gerbimą jo palaikų. Ir ne tik kūno, bet ir daiktų, kurie buvo susiję su kūnu, gerbimą, kaip antai drabužiai. Tad relikvijos pirmiausia yra konkretus *tarpininkas* tarp mūsų ir mylimo žmogaus, – tarpininkas, kuris leidžia palaikyti ryšį su nesamu žmogumi.

¹ Šv. AUGUSTINAS, *Apie Dievo miestą*, 13.

Ši grynai žmogiška tikrovė šv. Tomui leidžia pereiti prie šventųjų palaikų:

Aišku, kad turime gerbti Dievo šventuosius, kurie yra Kristaus nariai, Dievo sūnūs ir draugai ir mūsų užtarėjai pas jį².

Tad šventųjų relikvijos suteikia galimybę išreikšti meilिंगą pagarbą, jos skatina tai daryti ir yra šios raiškos ženklas. Relikvijoje regimas tikras *ryšys tarp palaikų ir šventojo* ir kaip tik šis ryšys mums leidžia tam tikra prasme pasiekti patį šventąjį. Pagarbumas reiškiamas ne patiems palaikams, kaip tokiems. Jie tam tikra prasme gauna meilिंगą pagarbą, kad vėliau ją perteiktų šventiesiems, kurių vietą jie užima ir sykiu primena juos.

Šventųjų kūnai yra pašventinti

Antrasis įrodymas siekia parodyti, kad šventųjų kūnų relikvijos turi *vidinį orumą ir šventumą*. Šv. Tomas čia žvelgia į pačią relikvijų medžiagą:

Aišku, kad turime, prisimindami juos, vertai gerbti ką jie mums paliko, ypač jų kūnus, kurie buvo Šventosios Dvasios, gyvenusios ir veikusios juose, šventovės ir įrankiai, ir kurie turi būti sutapatinti su Kristaus kūnu per šlovingąjį prikėlimą³.

Šventųjų gyvenime veikė Šv. Dvasia, ypač jų sieloje, jie buvo pašaukti į amžinąją šlovę. Todėl šv. Tomas netiesiogiai pasako, kad šventųjų kūnų relikvijos likusios žemėje *gavo ir išlaikė vidinį pašventinimą*. Šias relikvijas, iš dalies jas pačias, reikia vertai gerbti, nes jos savyje turi orumą ir yra pašventintos⁴.

² Šv. TOMAS AKVINIETIS, *Summa theologiae*, 3, q. 25, a. 6, atsakymas.

³ Ten pat.

⁴ Šis teiginys patikslinamas atsakymų į antrąjį ir trečiąjį klausimo apie relikvijas prieštaravimus. Antai antrasis prieštaravimas skamba taip: „Yra kvaila gerbti negyvą objektą, mat šventųjų relikvijos yra negyvi kūnai“. Šv. Tomas atsako šitaip: „Mes negarbiname šio negyvo kūno dėl jo paties, o dėl sielos, kuri su juo buvo susivienijusi ir kuri dabar džiaugiasi Dievu, ir dėl Dievo, kuriam tarnavo siela ir kūnas“. Čia dar kartą pasimato, kad šventųjų relikvijų kultas kyla iš Kristaus Įsikūnijimo tikrovės. Įdomu ir tai, kad šiame atsakyme apie relikvijų gerbimą šv. Tomas pavartoja žodį „garbiname“. Kai kurie komentatoriai teigia, kad šitaip jis pagerbia graikų Bažnyčios mokytojų neretai vartojamą ištermę „Relikvijų garbinimas“ (P. SEJOURNE, „Reliques“, *Dictionnaire de théologie catholique*, t. XIII/II, p. 2363). Trečiasis prieštaravimas skamba taip: „Miręs kūnas nėra toks pat kaip gyvas. Tai nėra skaičiumi tas pats kūnas. Todėl po šventojo mirties, neturėtume garbinti jo kūno“. Šv. Tomas atsako šitaip: „Šventojo miręs kūnas skaičiumi nėra identiškas jo gyvam kūnui, kuris turėjo kitokią formą – sielą. Tačiau tai tas pats kūnas pagal medžiagos tapatumą, kuri bus vėl suvienyta su siela, savo forma“. Siekiama pasakyti, kad šventojo kūnas prarado savo gyvybinį principą, bet jo medžiaga ta pati, – ji buvo pašventinta sielos ir vieną dieną bus jos atgaivinta.

Dievas prieš jas daro stebuklus

Trečiasis įrodymas plaukia iš ankstesnio:

Todėl pats Dievas kaip dera pašlovina jų relikvijas stebuklais, kuriuos jis daro prieš jas⁵.

Dievo stebuklai yra relikvijų orumo ženklas. Įdomu pastebėti, kad šv. Tomas pripažįsta stebuklus prieš relikvijas, tačiau aiškiai pasako, kad juos atlieka Dievas, nes stebuklus daro tik Dievas. Kadangi stebuklai įvyksta prieš relikvijas, šios tam tikra prasme bus stebuklų priežastis, bet jos tokios bus veikiau dėl tikinčiųjų pamaldumo, prašant šventųjų užtarimo.

Tad tokie yra trys pagrindiniai šventųjų relikvijoms reiškiamos šventos pagarbos teisėtumo įrodymai: Pirma, relikvijos mums primena šventuosius, leidžia išlaikyti ryšį su jais, antra, jų kūnų palaikai turi vidinį orumą ir šventumą Šv. Dvasios gyvenusios juose dėka, ir trečia, Dievas daro prieš jas stebuklus jų orumo ir tikinčiųjų tikėjimo dėka.

2. Kaip reikšti šventą pagarbą relikvijoms?

Pabaigoje šių trijų teiginių, šv. Tomas atsako į savo laikmečio prieštaravimus. Atsakymas į antrąjį ir trečiąjį prieštaravimus papildė ankstesnius įrodymus, o pirmasis nurodo relikvijų gerbimo teisingą būdą.

Kad pagarba pereitų į Viešpatį

Pirmasis prieštaravimas skamba taip:

Neturime daryti nieko, kas vestų į klaidą. Garbinti mirusiųjų palaikus atrodo yra pagonių klaida, kurie garbino mirusius.

Šv. Tomas atsako į šį prieštaravimą pateikdamas šv. Jeronimo atsakymą jį sukritikavusiam žmogui:

Mes negarbiname šventųjų relikvijų, nei saulės, mėnulio ar angelų latrijos kultu. Mes gerbiame kankinių relikvijas, kad garbintume tą, kurio kankiniai jie yra. Mes gerbiame tarnus, kad jiems teikiama pagarba pereitų į Viešpatį⁶.

Šis atsakymas pateikia svarbų skirtumą tarp *garbinimo* ir *gerbimo*. Suprastini du skirtingi graikiški terminai: *Latrija* (gr. Λατρεία, kultas, garbinimas) ir *Dulija* (gr. δοῦλος, vergas, tarnas, iš čia gerbinimas). *Latrijos kultas*, t. y., garbinimas teikimas tik trivieniam Dievui, *Dulijos kultas*

⁵ Šv. TOMAS AKVINIETIS, *Summa theologiae*, 3, q. 25, a. 6, atsakymas.

⁶ Šv. JERONIMAS, 106 laiškas. *Patrologia latina* 22, 907.

t. y., šventa pagarba – šventiesiems, o antai Mergelei Marijai teikiamas *superdulijos* kultas⁷. Marija nėra garbinama kaip Dievas, bet jai reiškiamas gerbimas yra aukštesnio lygmens.

Todėl šv. Tomas gali atsakyti, kad reikšdami šventą pagarbą šventųjų relikvijoms mes nesuklystame kaip pagonys, kurie jas garbina latrijos kultu, skirtu vien tik Dievui.

Kita vertus, iš šv. Jeronimo laiško aiškiau matyti, kad relikvijų gerbimo galutinis destinatorius yra Dievas Tėvas. Todėl šventųjų relikvijoms teikiama šventa pagarba, kai nuostabiai nusakė Benas Ulevičius⁸, eina tarsi pakopomis: Tikintysis → relikvijos → šventieji → Kristus → Tėvas.

Apibendrinimas

- Šventa pagarba relikvijoms reiškiamą ne dėl jų pačių, o dėl jų santykio su šventuoju. Šis santykis veda tolyn – į Kristų ir į Dievą Tėvą. Pagarba relikvijoms veda tam tikra prasme į Dievo pagarbinimą.
- Relikvijos neturi savyje magiškų gydomųjų galių. Per relikviją kaip konkretų tarpininką prašoma šventųjų užtarimo, patikint savo rūpesčius Dievui, kuris vienas gydo.
- Reikšti relikvijoms šventą pagarbą – tai konkrečiai liudyti *tikėjimą mirusiųjų prisikėlimu* ir šio gyvenimo vienatimumą.
- Reikšti šią pagarbą – tai ir išpažinti *šventųjų bendravimą*, keliaujančios Bažnyčios vienybę su dangiškąja. Šią tikrovę nuostabiai išreiškia Vatikano II Susirinkimo dogmatinė Konstitucija apie Bažnyčią *Lumen gentium* (nr. 50):

Dangaus gyventojų atminimą gerbiame ne vien dėl jų pavyzdžio, bet dar labiau dėl to, kad jiems reiškiamą broliška meilė stiprintų Dvasioje visos Bažnyčios vienybę (plg. Ef 4, 1–6). Mat kaip krikščioniškas žemės keleivių bendravimas mus labiau suartina su Kristumi, taip artimas ryšys su šventaisiais mus su juo sujungia. O iš jo, kaip iš Versmės ir Galvos, trykšta kiekviena malonė ir pačios Dievo tautos gyvybė. Tad mums dera didžiai mylėti šiuos Jėzaus Kristaus draugus ir paveldėjimo dalininkus, kurie drauge yra mūsų broliai ir iškilūs geradariai, dėkoti už juos Dievui ir „nuolankiai į juos kreiptis, šaukiantis jų maldų, paramos bei pagalbos, kai norime išprašyti Dievo malonių per jo Sūnų Jėzų Kristų, mūsų Viešpatį, vienatinį Atpirkėją ir Išganytoją“. Juk kiekvienas tikras mūsų meilės dangaus gyventojams liudijimas pačia savo prigimtimi yra

⁷ Laipsniai įvestini ir pačiame latrijos ir dulijos kulte. Dulijos atveju, paties šventojo kultas yra svarbesnis už jo palaikų kultą. Pirmuoju atveju, šventasis gerbiamas „visiška dulija“, o antruoju – „santykine dulija“.

⁸ Plg. <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2007-05-11-benas-ulevicius-apie-sventuju-relikvijas/4571>

nukreiptas ir kyla į Kristų, „visų šventųjų vainiką“, o per jį – į Dievą, nuostabų ir garbingą savo šventuosiuose.

- Šis tekstas parodo, kad pagarbos šventųjų relikvijoms raiška mums turėtų priminti, kad šioje žemėje esame keleiviai. Ypač liturgijoje, kaskart minėdami šventąjį, minime jo gimimą dangui. Šis gimimas yra velykinis perėjimas pas Dievą, sekant Kristaus pavyzdžiu. Tai skatina sekti šventųjų pavyzdžiu, išgyventi savo gyvenimą kaip piligrimystę, nuolat keliaujant į Karalystę, į pažadėtąjį amžinąjį gyvenimą.